

TROS DE PAPER

Sobre el plagi en ciència

Bartolomé Coll.

Investigador del Centre Nacional de la Recherche Scientifique. Universitat de París VI

Derivat del llatí *plagium* (compra o retenció d'homages lliures com a esclaus), el vocable "plagi" designa avui la còpia en allò substancial i l'apropiació de l'autoria d'obres alienes. Des de la moda, la literatura i la música, passant per la indústria i la tècnica, fins a la ciència, la còpia d'obres alienes es practica actualment amb més o menys desvergonya. Com altres accions similars (robatori, frau, estafa...), associades a l'exercici d'apropiació indeguda, el plagi caracteritza més un impuls humà mal reprimat que no l'objecte mateix en el qual es concreta aquest impuls.

Una ullada a la premsa o als llibres que recopilen de tant en tant casos famosos de plagis ens els mostra quasi sempre relacionats amb la medicina i la biologia. Tanmateix, el fet que el plagi no es practique de la mateixa manera en altres branques de la ciència, com ara les matemàtiques o la física, que no hi tinga el mateix impacte social o econòmic, ni la mateixa transcendència interna, no significa que n'estiguen fora de perill.

La popularitat d'alguns plagis en medicina o en biologia és deguda principalment a la proximitat del públic amb metges i medicaments i a les sumes astronòmiques de dòlars que sovint hi entren en joc. Un dels casos més recents ha estat el del "descobrimet" per l'americà Gallo del virus de la sida, inicialment identificat pel francès Montagnier. Després d'una llarga polèmica, l'ORI (Office of Research Integrity) ha ratificat l'anterior informe de l'OSI (Office of Scientific Integrity) en el qual almenys s'afirmava que Gallo havia tingut una "dolenta actitud científica" en minimitzar voluntàriament el paper dels treballs de Montagnier en el descobrimet del virus.

Tanmateix, en les ciències anomenades fonamentals es plagia més, en general, per excés d'ambicions personals de prestigi que no per ànim de lucre. Però, ha de considerar-se que el plagi és en aquest cas més banal i innocent? La importància del plagi s'ha de relacionar directament amb la seua transcendència econòmica immediata? Seria greu creure que sí.

PLAGI FORT/VERSIÓ DÈBIL

Una de les situacions més clares de plagi "fort" és aquella en què es publica la transcripció directa d'un text tot apropiant-se'n explícitament de l'autoria. Podria pensar-se que la intencionalitat hi és tant evident que el plagi fort deu ser excepcional. No és així. La història indica que aquesta mena de plagi depèn essencialment de les dificultats de comunicació i/o de la sobreabundància de publicacions.

En el primer cas, hi ha exemples de situacions i èpoques variades, com ara el Renaixement on certs traductors de textos àrabs es van fer passar pels seus autors, o la recentment acabada guerra freda amb l'Est, en què s'ha actuat de forma semblant amb articles d'autors en llengua eslava.

Resulta més difícil detectar els plagis quan hi actua el factor de la inflació de publicacions. Afortunadament, com que les revistes científiques són cares,

El plagi indueix a la suspicàcia, disgrega els grups de treball, desanima les seues víctimes i frena la creativitat.

només sol operar on hi ha un fort suport financer. Tal vegada el cas més destacable siga el d'E.A.K. Alsabti, un iraquí resident als Estats Units que, sense cap diploma, va aconseguir el suport financer de Jordània i un gran prestigi com a metge investigador a base de plagiar nombrosos articles, canviant-ne simplement el títol i inventant-se el nom d'un parell de coautors. En l'engany d'Alsabti va jugar un paper clau la reticència dels responsables dels laboratoris i de les revistes americanes a acusar-lo de plagiar, cosa que li va permetre aprofitar-se'n durant alguns anys.

Més subtil, i d'intencionalitat fosca, és quan s'intenta fer creure al lector que s'és l'autor d'una transcripció directa sense necessitat d'afirmar-ho explícitament: és suficient ometre la menció de l'autor original, o emprar un estil literari ambigu sobre aquest punt. L'oblit o l'ús de frases poc clares no indica de fet que hi haja voluntat d'enganyar. Podria citar-se'n com a exemple Leonardo da Vinci, el qual es considera l'inventor dels enginys i artefactes representats en els seus dibuixos tècnics, però s'ignora si aquesta era realment la seua intenció. Avui sabem que, per exemple, una part de la maquinària del rellotge que va dibuixar en el volum IV del *Codex Atlanticus* era la del rellotge dissenyat per a la Badia de Sant Albans uns cent cinquanta anys abans.

PLAGIS DÈBILS

I encara més difícil de detectar són els plagis on es canvia l'estil, el formalisme o l'anotació de teo-

remes o resultats parcials, i fins i tot l'ambient o l'especialitat en què es presenten. D'aquesta manera, una vegada assabentat el lector dels dos resultats, tendirà a considerar-los com a independents i, segons la promptitud amb què el plagiari haja publicat el seu treball, pot semblar que siguin simultanis. La llista dels que han practicat aquest estil lliure és abundant i conté nombrosos personatges coneguts. Des de Ptolomeu, autor de l'obra d'astronomia de major influència històrica, que es va apropiari de les observacions d'Hiparc, fins a Darwin. L'autor de la teoria de l'evolució no sols no va citar els seus precedesors, sinó que va copiar frases i exemples dels treballs de Blyth, zoòleg poc conegut que ja parlava de selecció natural i d'evolució.

Hi ha altres mètodes d'apropiació indeguda d'autoria. Per exemple, quan un original ja ha aparegut en una revista coneguda però no ha cridat l'atenció per un excés de formalisme o de sobrietat, el plagiari en fa un article de revisió (*review*) que, per motius pedagògics i per a comoditat del lector, és "autosuficient". És a dir, inclou l'original, però lleugerament variat, i cita el seu autor en termes semblants a aquests: "En haver obtingut un resultat semblant...". En els articles següents, es limitarà a citar el seu propi *review*, de manera que els especialistes, als que resultarà més còmode consultar els *reviews* que els articles originals, i acabaran per atorgar el resultat al plagiari. De vegades aquest procediment es fa inconscientment, però no hi ha dubte que en molts casos té una intencionalitat malèvola.

Un altre exemple, assimilable parcialment a un plagi, és la pràctica d'alguns àrbitres (*referee*) de retardar o rebutjar articles bons i ben adaptats per a ser publicats per motius d'interès propi o d'amistats. El retard permet als àrbitres o als seus laboratoris guanyar temps per publicar ràpidament resultats "contigus" que, d'una altra manera, haurien quedat reduïts a simples corol·laris de l'article rebutjat.

PERFIL DEL CIENTÍFIC PLAGIARI

Sota el nom o professió d'investigador científic ens incloem un conjunt variat de caràcters i de personalitats que comprén tant a aquells que consagren amb desinterés la seua vida a l'estudi i comprensió del tema investigat com als que enarboren de seguida el mínim resultat obtingut per a lluir-lo en pro del propi prestigi. Tots són útils a la ciència: uns desxifren la naturalesa i l'observen incansablement, i els altres, més moderats en aquest quefer, obtenen amb més freqüència els millors crèdits i pressupostos per als seus equips. La majoria treballen de forma honesta, i de tots es coneixen casos de plagi. Per tant, crec que pot afirmar-se sense temor que el perfil del científic plagiari és el perfil del científic a seques.

AVALUACIÓ DEL PLAGI

Cal reconèixer, no obstant això, que no sempre és fàcil determinar el grau de responsabilitat o de malevolència de l'autor del plagi. En molts casos l'èxit dels experiments científics sols ha estat possible gràcies a la sagacitat d'alguns ajudants, però, tret de casos excepcionals, aquests col·laboradors mai no hi han estat mencionats. En altres situacions, el concepte d'autor resulta inaplicable o no té sentit, o exigeix en tot cas major precisió. El més alarmant de la situació és que no hi ha cap organisme o agrupació que s'ocupe seriosament de l'avaluació sistemàtica de l'abundància i de la importància d'aquestes pràctiques il·lícites en ciència. El plagi indueix a la suspicàcia, disgrega els grups de treball, desanima les seues víctimes i frena la creativitat. Opine que la qualitat, la respectabilitat i la noblesa del treball científic no podria més que incrementar-se si les regles ètiques del joc foren més explícites i fóra menys difícil recórrer a instàncies adequades per a desfer eventuais greuges. ■